https://doi.org/10.53656/bel2026-2-7PA

СЕЛОТО И ПИСАТЕЛИТЕ, ПОЛИТИКАТА, ДЪРЖАВАТА (НОВО ИЗСЛЕДВАНЕ ВЪРХУ БЪЛГАРСКАТА „СЕЛСКА“ ЛИТЕРАТУРА)

(Алипиева, А., 2025. *ТКЗС в българската литература*. София: Национално издателство „Аз-буки“. ISBN 978-619-7667-70-7)

Проф. д.ф.н. Инна Пелева
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Наскоро излязлата книга на професор Антоанета Алипиева („ТКЗС в българската литература“) реконструира всъщност дълголетната история на местните писателски практики за изобразяване на селото. Основната част от труда се фокусира върху разказите за характерната територия, които нашата художествена текстовост популяризира от втората половина на 40-те до финала на 80-те години на XX век (затова и ТКЗС-то като тематизъм е гравитационната точка, около която се организира научното изложение). За да създаде обаче по-пълна и адекватна представа за динамиките и изменчивостта в литературното боравене с образите на селото, изследването не се затваря в рамката *1944 – 1989 година*, а представя както портретуването на местния традиционен предмодерен свят, каквото е у нашите писатели преди Втората световна война (представен е също преддеветосептемврийският български опит в кооперативното движение), така и „епилога“ на физиономичния за родната словесност многогласен наратив – „епилога“, който творци сънародници сглобяват в годините след падането на Берлинската стена.

В съответствие с амбициозната си научна цел професор Алипиева обглежда внушителен корпус художествени произведения, публикувани в различни десетилетия; в интерпретативната конструкция са вградени прочити на прозаически и лирически опуси, представителни за авторите си или пък периферни за конкретната художническа практика, вписани в националния литературен канон или пък слабо познати днес. При изграждането на собственото си повествование изследователката натоварва с по-централна роля или със статута на „второстепенни персонажи“ и „епизодици“ (или на „фонови величини“) текстове на Тодор Влайков, Цани Гинчев, Цанко Церковски, Антон Страшимиров, Елин Пелин, Пейо Яворов, Георги Стаматов, Георги Райчев, Йордан Йовков, Константин Петканов, Георги Караславов,

Славчо Красински, Николай Марангозов, Ст. Ц. Даскалов, Иван Бурин, Асен Босев, Илия Волен, Андрей Гуляшки, Климент Цачев, Бленика, Иван Радоев, Петър Славински, Крум Григоров, Димитър Гундов, Камен Зидаров, Никола Фурнаджиев, Васил Попов, Асен Христофоров, Петър Ангелов, Йордан Радичков, Георги Мишев, Андрей Германов, Марин Георгиев, Николай Хайтов, Илия Николчин, Ивайло Петров, Илия Троянов, Недялко Славов… (със сигурност изпускам прозаик/лирик, чието произведение също е коментирано в труда на професор Алипиева).

Пак респектиращо обемен е списъкът с имена на учени, чиито публикации и концепции са функционализирани в обсъждания том. Няма как да не ни впечатли това, че освен с ред литературоведски изследвания книгата на Антоанета Алипиева е в продуктивен диалог и със сериозно число историографски, социологически, демографски трудове – именно интердисциплинарният подход е най-продуктивният при решаването на задачите, с които херменевтичното ѝ начинание се ангажира. А другият специфичен набор текстове, върху които се опира работата на авторката, представлява многосъставна компилация от разноредови превъплъщения на властовия дискурс в НРБ – наредби, постановления, закони, лидерски изказвания от годините след „победата на народната революция“.

Съотнасяйки, сговаряйки в прозорливата си интепретация текстови зони с нееднаква природа – първо: държавнически документи/речитативи от времето между 1944-а и 1989 г., императивно чертаещи стопанско-икономическия път на страната; второ: литературни произведения (апологетични или не) от онзи период, коментиращи живота на българското село, принудено да съществува във/чрез организационния норматив на ТКЗС; трето: постсоциалистически научни анализи на реалността във Вълко-Червенкова и Тодор-Живкова България, – професор Алипиева изгражда богата и убедителна картина на епохата. Богата и убедителна е въпросната картина и защото в нея са вместени фигурите – и литературните им „снемания“, – репрезентабилни за социално-политическата действителност и словесността в НРБ (Партията, вождът, партийният секретар, бригадирът, „колебаещият се“, „осъзналият се“, „колективът“, „новата жена“, кулакът и пр.). И най-вече защото тази картина – картина в движение – показва особеното развитие на местните ментално-чувствени нагласи/реакции през тоталитарните десетилетия: от съпротивата срещу насилственото налагане (за лагерите в тези страници също става дума) на по комунистически правилния модел за битийстване в българското село след Девети септември 1944 г. (текстът припомня горянското движение и литературния разказ за него) до масовото примирение и свикването с даденостите, до преработването на постигнатия с терор свят в едно живеене, подчинено на правилата и заедно с това относително комфортно, домогнало се до „вилната зона“.

Осмисляйки захвата между идеология, държавно-политически проект, социална практика, общностна психология и литература в един немалък времеви период (осмисляйки също наследствата, които този период усвоява или отхвърля, а и тези, които завещава), новата книга на Антоанета Алипиева е приносен научен труд, който със сигурност ще се намеси със собствен глас в съвременния хуманитаристки дебат за съдържателността на „вчера“ и на колективния ни опит от близкото минало. „ТКЗС в българската литература“ е стойностно и актуално изследване, което, убедена съм, ще привлече вниманието не само на академичните среди, а и изобщо на читателите, интересуващи се от политическата и културната история на България.

THE VILLAGE IN LITERATURE, POLITICS, AND GOVERNMENT (A RECENT STUDY OF BULGARIAN RUSTIC LITERATURE)

Alipieva, A., 2025. *The Collective Farm in the People's Republic of Bulgaria and in Bulgarian Literature*. Sofia: National Publishing House *Az Buki*. ISBN 978-619-7667-70-7.)

✉ **Prof. Inna Peleva, DSc.**
ORCID iD: 0000-0002-4190-6015
Paisii Hilendarski University of Plovdiv
Plovdiv, Bulgaria
E-mail: peleva@uni-plovdiv.bg